



УДК 351.851+352+354:332.122

[https://doi.org/10.32689/2617-2224-2020-3\(23\)-154-164](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2020-3(23)-154-164)

Кухарчук Петро Михайлович,
кандидат наук з державного управління, доцент, професор кафедри управління та адміністрування Комунального вищого навчального закладу “Вінницька академія неперервної освіти”, 21000, м. Вінниця, вул. Грушевського, 13, kpmkpa@gmail.com, +380674128055, <https://orcid.org/0000-0002-2051-3298>

Кухарчук Петр Михайлович,
кандидат наук по государственному управлению, доцент, профессор кафедры управления и администрирования коммунального высшего учебного заведения “Винницкая академия непрерывного образования”, 21000, г. Винница, ул. Грушевского, 13, kpmkpa@gmail.com, +380674128055, [https // orcid.org / 0000-0002-2051-3298](https://orcid.org/0000-0002-2051-3298)



Kucharchuk Petro Mykhailovych,
Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor, Professor, Department of Management and Administration of the Municipal Higher Education Institution “Vinnytsia Academy of Continuing Education”, 21000, Vinnitsa, ул. Grushevskogo, 13, +380674128055, kpmkpa@gmail.com, [https // orcid.org / 0000-0002-2051-3298](https://orcid.org/0000-0002-2051-3298)

Білик Олег Олександрович,
кандидат технічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи

та моніторингу якості освіти Комунального вищого навчального закладу “Вінницька академія неперервної освіти”, 21000, м. Вінниця, вул. Грушевського, 13, bilyk.oleg2012@gmail.com, (0432) 556563, <https://orcid.org/0000-0001-5088-1115>

Бильк Олег Александрович,
кандидат технических наук, доцент, проректор по научно-педагогической работе и мониторингу качества образования коммунального высшего учебного заведения “Винницкая академия непрерывного образования”, 21000, г. Винница, ул. Грушевского, 13, bilyk.oleg2012@gmail.com, (0432) 556563, [https // orcid.org / 0000-0001-5088-1115](https://orcid.org/0000-0001-5088-1115)

Bilyk Oleg Alexandrovich,
Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical Work and Monitoring the Quality of Education of the Municipal Higher Edu-

ГРОМАДСЬКЕ ВРЯДУВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЦІ

Анотація. Зроблено спробу проаналізувати формування механізмів громадського врядування в освітньому середовищі. Схарактеризовано особливості нормативно-правових актів щодо механізмів управління розвитком громадського врядування, проаналізовано напрями й механізми впровадження громадського врядування.

Виокремлено пропозиції до моделі громадського врядування в закладах освіти до суб'єктів надання освітніх послуг як у межах навчального закладу, так і поза. Запропоновано компоненти щодо розроблення моделі громадського врядування, які охоплюють усіх учасників навчально-виховного процесу в системі освіти, з метою формування критичного мислення, здатності усвідомлювати й уміти обстоювати власні права в різних питаннях, можливості впроваджувати інноваційні методи управління, брати участь в обговореннях, диспутах, вебінарах, навчитися передбачувати можливі результати діяльності в умовах безперервної освіти впродовж усього життя.

Висвітлено можливість учасників освітнього процесу бути соціально активним на основі громадянської компетентності, готовності брати участь у процесах життя класу, школи, громади, держави. Брати на себе відповідальність за нормативно визначеними функціями в межах вимог до професійної діяльності щодо реалізації нормативно визначених професій, уміти розв'язувати конфлікти на основі демократичних принципів, цінностей соціуму.

Громадське врядування повинно мати за мету виховати з учня патріота-громадянина, який би міг аналізувати власні вчинки й дії та поведінку інших осіб, які, своєю чергою, повинні спрямовуватися на становлення та розвиток громадянського суспільства в нашій країні.

У бережливому відношенні до національних, загальнолюдських цінностей проявляється громадська зрілість учнів, вчителів, батьків. У такому ставленні проявляється солідарна відповідальність за майбутнє рідної природи, гармонійне співіснування з навколишнім світом, формування толерантного ставлення до різних релігійних громад, пошук спільної мети діяльності до співпраці у розвитку освітнього простору, пошук благодійних фондів для підтримки та надання грантів розвитку громадського врядування.

Ключові слова: громадське врядування, освітні заклади, модель громадського врядування, заклади освіти.

ОБЩЕСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ

Аннотация. Предпринята попытка анализа формирования механизмов общественного управления в образовательной среде. Охарактеризованы особенности нормативно-правовых актов механизмов управления развитием общественного управления, проанализированы направления и механизмы внедрения общественного управления.

Выделены предложения модели общественного управления в учебных заведениях к субъектам предоставления образовательных услуг как в пределах учебного заведения, так и вне. Предложены компоненты по разработке модели общественного управления, которые охватывают всех участников учебно-воспитательного процесса в системе образования, с целью формирования критического мышления, способности осознавать и уметь отстаивать свои права в различных вопросах, возможности внедрять инновационные методы управления, участвовать в обсуждениях, диспутах, вебинарах, научиться предвидеть возможные результаты деятельности в условиях непрерывного образования в течение всей жизни.

Освещена возможность участников образовательного процесса быть социально активным на основе гражданской компетентности, готовности участвовать в процессах жизни класса, школы, общества, государства. Брать на себя ответственность за нормативно определенными функциями в пределах требований к профессиональной деятельности по реализации нормативно определенных профессий, уметь решать конфликты на основе демократических принципов, ценностей социума.

Общественное управление должно иметь целью воспитать из ученика патриота-гражданина, который бы мог анализировать свои поступки и действия и поведение других лиц, которые, в свою очередь, должны быть направлены на становление и развитие гражданского общества в нашей стране.

В бережливом отношении к национальным, общечеловеческим ценностям проявляется общественная зрелость учеников, учителей, родителей. В таком отношении проявляется солидарная ответственность за будущее родной природы, гармоничное сосуществование с окружающим миром, формирование толерантного отношения к различным религиозным общинам, поиск общей цели деятельности к сотрудничеству на развитие образовательного пространства, поиск благотворительных фондов для поддержки и предоставления грантов развития общественного управления.

Ключевые слова: общественное управление, образовательные учреждения, модель общественного управления, учебные заведения.

PUBLIC GOVERNANCE IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Abstract. This article attempts to analyze the formation of public governance mechanisms in the educational environment. The peculiarities of the normative-legal acts on the mechanisms of management of the development of public

governance are characterized, the directions and mechanisms of implementation of public governance are analyzed.

The proposals on the model of public governance in the educational institutions to the subjects of provision of educational services, both within the educational institution and outside, are separated. Components for developing a governance model that cover all participants in the educational process in the education system are offered to form critical thinking, the ability to understand and be able to assert their rights in various issues, learn how to implement innovative management methods, participate in discussions, webinars, learn how to anticipate the possible outcomes of lifelong learning.

The opportunity of the participants of the educational process to be socially active on the basis of civic competence, readiness to participate in the processes of the life of class, school, community, state is highlighted. Take responsibility for statutory functions within the requirements of the professional activity for the implementation of statutory professions, be able to resolve conflicts on the basis of democratic principles, values of the society.

Public governance should aim to educate a citizen-patriot student who could analyze the own actions and actions and behaviours of others who, in turn, should be directed at the formation and development of the civil society in our country.

The public maturity of students, teachers, and parents is manifested in their careful attitude towards the national and universal values. This attitude shows solidarity responsibility for the future of the native nature, harmonious coexistence with the world around. Formation of tolerant attitude to different religious communities, search for common goal of cooperation in the development of the educational space, search of charitable foundations for support and granting grants for development of the public governance.

Keywords: public governance, educational institutions, model of public governance, institutions of education.

Постановка проблеми. В сучасних умовах коли відбувається бурхливий розвиток інформаційного суспільства, глобалізації різних секторів економіки, затирання меж у культурній різноманітності національностей та потреба в розвитку й становленні громадянського врядування в Україні, що в свою чергу вимагає визначення змісту та завдань навчання й виховання молоді відповідно до сучасних потреб суспільства. Відповідно до Концепції

реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року, яка схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р [1], Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 64 [2], Конвенції ООН про права дитини [3], Закону України “Про охорону дитинства” [4], За-

кону України “Про запобігання та протидію домашньому насильству” [5], Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)” [6], листа Міністерства освіти і науки України від 07.08.2018 № 1/9-486 “Про деякі питання організації в закладах освіти виховної роботи щодо безпеки й благополуччя дитини у 2018/2019 навчальному році” [7], необхідно спрямувати діяльність у закладах освіти на організацію і впровадження громадського врядування в закладах освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Раніше були визначені концептуальні підходи до виховання особистості та формування її громадянської культури, виховання молоді в нових соціокультурних умовах сучасними науковцями І. Бех, С. Гончаренко, М. Боришевський, П. Ігнатенко, О. Киричук, М. Козій, Н. Косарева, Л. Крицька, В. Оржеховська, Б. Ступарик, О. Сухомлинська, О. Дубасенюк, О. Антоновна, О. Березюк, В. Ковальчук та інші.

Формулювання цілей (мети) статті є розкриття особливостей громадського врядування в закладах освітнього процесу; окреслення моделі та ознак громадянської компетентності.

Виклад основного матеріалу. У Концепції розвитку громадянської освіти в Україні — громадянська освіта розуміється як навчання та громадянське виховання на основі національних та загальнолюдських цінностей. Вона базується на необхідності створення сприятливих умов для формування та розвитку громадянських компетентностей

людини на всіх рівнях освіти та у всіх складниках освіти, що дасть змогу громадянам краще розуміти та реалізувати свої права в умовах демократії, відповідально ставитися до своїх прав та обов’язків, брати активну участь у суспільно-політичних процесах, а також усвідомлено забезпечувати захист, утвердження та розвиток демократії [8].

Аналізуючи попередній досвід поколінь, спостерігаємо, що кожне нове покоління здійснювало цінний досвід минулого із врахуванням нових соціально-культурних умов і суспільних запитів. В даному випадку традиція є засобом соціалізації особистості, умовою, що забезпечує стабільність і цілісність спільноти. З іншого боку, неможливо без соціально-культурного наслідування, як засобу передачі від покоління до покоління умінь і знань, навичок і традицій. І традиція, в широкому розумінні була не тільки як продовження інновацій, а й як основа новаторського пошуку, в змісті і структурі якої діалектично взаємодіють старе і нове.

Поряд з тим, методологічні знання педагога передбачають розуміння ним відмінностей і множинності різних позицій, підходів, методів, засобів і форм стосовно об’єкта діяльності. Тому, як зазначають вітчизняні дослідники, “професійна діяльність стосовно одного й того ж об’єкта діяльності можлива з різних позицій, уявлень, підходів, парадигм” [9, с. 3].

Також зазначаємо, що методологічні принципи: гуманізації та демократизації виховного процесу; самоактивності й саморегуляції; системності; комплексності і між-

дисциплінарної інтегрованості; на-ступності та безперервності; культу-ровідповідності; інтеркультурності продовжують визначати загальне спрямування виховного процесу, основні вимоги до його змісту, методик та організації навчально-виховного процесу в навчальних закладах освіти.

На нашу думку громадське врядування повинно бути важливим значенням щодо свободовідповідності, яка в свою чергу надає можливість дитині вільно обертати модель поведінки в колективі де вона навчається, і тут має велику вагу система психолого-педагогічної підтримки учнів, яка надає можливість розвитку та становлення партнерських відносин між батьками і вчителями, між учнями й вчителями. Системний саморозвиток учнів із правом вільного вибору моделі поведінки слугує якісним показником громадянського виховання на сучасному етапі розвитку системи освіти.

В. Сухомлинський відносив принцип гуманізму, як до провідного принципу виховної діяльності сутність якого вбачав у підході до людини як до найвищої цінності світу. Гуманне ставлення до дитини означає розуміння вчителем тієї простої і мудрої істини, що без внутрішніх духовних зусиль дитини, без її бажання бути хорошою немислима школа, [10, с. 497]. Як і в часи Сухомлинського, гуманістична спрямованість виховної роботи становить сутність нової парадигми особистісно орієнтованого виховання.

Тепер, на сучасному етапі реформування системи освіти, необхідно передбачати в учневі соціальну, бі-

ологічну й вільну особистість, якій вчитель повинен лише спрямовувати її у прагненні до індивідуальності, до саморозвитку. Підтримуючи намагання вільно висловлюватися, вчитель надає можливість розвитку індивідуальної активності, самостійності в прийнятті рішень, які виступають факторами саморозвитку. Це в свою чергу спонукає вироблення учнями моделі поведінки, яка розвиває партнерські відносини між вчителями й учнями, надає право вільного вибору учнем своєї поведінки, навчає аналізувати соціальні ситуації, які стають в подальшому багажем соціального досвіду. Який, надає можливість особистості права вільного вибору; розгляду кожної соціальної ситуації як ресурсу нагромадження соціального досвіду.

Таким чином, в основі розвитку методологічних засад громадянського врядування лежить ідея про те, що для успіху демократичних перетворень особистість повинна не тільки поділяти демократичні погляди, а й володіти інструментарієм дії в умовах демократії. Для цього необхідно оволодіти базовими компетентностями громадянської поведінки, яка передбачає готовність людини здійснювати ефективну соціальну комунікацію, співпрацю для досягнення спільних цілей, орієнтацію на сприйняття базових демократичних цінностей, особисту самореалізацію та участь в суспільних демократичних процесах.

В сучасному суспільстві ознакою громадянського врядування стає правосвідомість, яка в свою чергу формується завдяки вихованню цінності свободи слова, соціальної спра-

ведливості, дотриманні гуманізму й демократизму в поведінці.

Але в процесі виховання необхідно не лише декларувати зміст норм права, а й наводити приклади політичної й моральної суті, значення соціальної справедливості загальноприйнятими нормами для задоволення особистих потреб кожної особистості в суспільстві.

На наше переконання, якщо не враховувати думку учнів, їхніх прав і свобод, то будемо спостерігати що регулятором їх поведінки будуть їхні емоції гніву, можливо страху не бути почутим, які в свою чергу будуть спонукають до ситуативного вибору поведінки, яка нівелює правовиховну працю вчителів, соціуму.

Перебуваючи в системі освітнього простору навчального закладу освіти на учнів найбільше впливають на стабільне формування громадської активності — це міжпредметні зв'язки при вивченні навчальних дисциплін не лише гуманітарного профілю; система організації позакласної роботи й позашкільної участі в різноманітних заходах освітнього середовища; самі принципи соціального партнерства в організації шкільного життя, які сприятимуть становленню громадянського суспільства в Україні.

Серед чинників, які негативно вплинули на становлення громадянського врядування в закладах освіти “... тимчасова окупація Російською Федерацією Автономної Республіки Крим і міста Севастополя та військова агресія Російської Федерації в окремих районах Донецької і Луганської областей, існуючі у зв'язку з цим перешкоди в утворенні і діяль-

ності організацій громадянського суспільства на відповідних територіях” [11].

Виходячи із вищевикладеного, моделюємо громадянське врядування в закладах освіти, пропонуємо враховувати наступні компоненти:

- створення рівних умов для усіх учасників освітнього процесу висвітлювати свої погляди, переконання;

- надавати можливість без перешкод одержувати інформацію щодо діяльності закладу освіти, фінансової та господарської діяльності;

- створення безпечного освітнього середовища щодо уникнення незаконного чи умисного (корисливого) втручання в права дитини;

- розроблення й прийняття Кодексу безпечного освітнього середовища в кожному закладі освіти;

- залучення учнів до громадських дорадчих органів управління закладами освіти;

- розвиток співпраці з регіональними, вітчизняними та зарубіжними волонтерами по формуванню та впровадженню гуманістичних цінностей людства;

- залучення до обговорення, прийняття рішення щодо громадських проектів як місцевого так і державного значення щодо охорони природного довкілля;

- збереження традицій рідного краю, участь у масових заходах патріотичного спрямування як на рівні закладу освіти так і на районному, обласному, міжнародному.

Модель громадянського врядування в закладах освіти, на нашу думку є можливість кожного учасника освітнього процесу, вільно приймати участь в усіх заходах, входити

в склад громадських об'єднань, бути обраним до складу дорадчих управлінських органів, які є невід'ємною частиною діяльності систем відкритої освіти.

Громадське врядування — це нова модель розвитку освітнього процесу, яка інтегрує можливості впливу учнів на вибір форм навчання, визначення навчальних технологій, створює умови співучасника в прийнятті рішень діяльності освітнього закладу. Модель спрямовує: на розвиток патріотизму; ґрунтується на вивченні традицій у прийнятті рішень колективом класу, школи, громади; гуртує для досягнення певної групи мети; розвиває діалогові методи спілкування, які розвивають толерантність, ввічливість у прийнятті рішень; визначає діяльність адміністрації, вчителів і учнів, організацію їх взаємодії, характер і структуру використання ними ресурсів (елементів) навчального середовища, які застосовуються для організації ефективного і безпечного освітнього середовища. Таким чином, під громадським врядуванням ми розуміємо модель навчально-виховного процесу в межах навчального закладу освіти, яка відбиває упорядкованість відносин змісту адміністрації, вчителів, учнів, батьків, членів громади, на території якої здійснюється навчально-виховний процес.

Базуючись на запропонованій моделі, визначимо, що громадське врядування — це упорядкована публічною участю учасників освітнього процесу в виробленні механізмів прийняття рішень, які застосовуються для ефективного функціонування та розвитку закладу освіти. Зазначи-

мо, публічна упорядкованість виступає об'єднуючою ланкою між суб'єктом і об'єктом управління системою освіти.

Таким чином модель громадянського врядування при сьогоdnішніх умовах повинна бути пріоритетним та орієнтуватись на історичні потреби нації, головна серед яких — державотворення. Це означає, що усім учасникам освітнього процесу сьогodні належить серйозно підійти до формування в учнів патріотизму, національних і духовно-моральних якостей особистості, так як це запорука становлення і розвитку громадянського суспільства в Україні. Основою громадянського врядування повинно виступати формування патріотичних поглядів і переконань, які розвиваються та закріплюються у процесі їх навчально-пізнавальної та суспільно корисної діяльності. Переосмислення значення у патріотичному вихованні сім'ї, школи та держави забезпечить усесторонній діалог та створення патріотичного середовища навколо школярів. Такі проблеми як мовне питання, різні національні цінності та ідеологія відпадуть автоматично зумовлюючи утворення єдиного консолідуючого прагнення — збереження України. Варто зазначити, що нехтування громадянським вихованням зумовлює кризу в середині держави.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи, зазначаємо, що громадянське врядування становить методологічну основу виховання особистості, яка забезпечує створення умов для набуття учнями у процесі соціального розвитку здатності до інтеграції у со-

ціум, виступати у громадянські відносини як повноцінні суб'єкти соціального партнерства.

Таким чином модель громадянського врядування при сьогодишніх умовах повинна бути пріоритетним та орієнтуватись на історичні потреби нації, головна серед яких — державотворення. Це означає, що усім учасникам освітнього процесу сьогодні належить серйозно підійти до формування в учнів патріотизму, національних і духовно-моральних якостей особистості, так як це запорука становлення і розвитку громадянського суспільства в Україні. Основою громадянського врядування повинно виступати формування патріотичних поглядів і переконань, які розвиваються та закріплюються у процесі їх навчально-пізнавальної та суспільно корисної діяльності. Переосмислення значення у патріотичному вихованні сім'ї, школи та держави забезпечить усесторонній діалог та створення патріотичного середовища навколо школярів. Такі проблеми як мовне питання, різні національні цінності та ідеологія відпадуть автоматично зумовлюючи утворення єдиного консолідуючого прагнення — збереження України. Варто зазначити, що нехтування громадянським вихованням зумовлює кризу в середині держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року : Розпорядження КМУ від 14 грудня 2016 р. № 988-р [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80> (дата звернення: 09.04.2020)
2. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах: Наказ МОН України від 16 червня 2015 р. № 641 [Електронний ресурс]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS24863> (дата звернення: 09.04.2020).
3. Конвенція ООН про права дитини (20 листопада 1989 року) : Конвенцію ратифіковано Постановою ВР України № 789-XII від 27.02.91 [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 09.04.2020).
4. Про охорону дитинства: Закон України (редакція від 09.08.2019) [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення: 09.04.2020).
5. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України (зі змінами, внесеними згідно із Законом від 17.01.2019 № 2671-VIII, ВВР, 2019, № 18, ст. 73) [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 09.04.2020).
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) : Закон України від 18.12.2018 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19> (дата звернення: 09.04.2020).
7. Про деякі питання організації в закладах освіти виховної роботи щодо безпеки і благополуччя дитини

- ни у 2018/2019 навчальному році : Лист МОН України від 7.08.2018 № 1/9-486 [Електронний ресурс]. URL: <https://www.schoollife.org.ua/pro-deyaki-pytannya-organizatsiyi-v-zakladah-osvity-vyhovnoyi-roboty-shhodo-bezpeky-i-blagopoluchchya-dytyny-u-2018-2019-navchalnomu-rotsi/> (дата звернення: 09.04.2020).
8. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 710-р [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80?lang=ru> (дата звернення: 07.04.2020)
 9. Гончаренко С., Кушнір В., Кушнір Г. Методологічні знання як виявлення фундаменталізації професійної підготовки вчителя // Шлях освіти. 2007. № 3. С. 2–8.
 10. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. Київ: Рад. шк., 1977. Т. 4. 638 с.
 11. Національна Стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки. Указ Президента України від 26 лютого 2016 р. № 68/2016 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2016/paran25#n25> (дата звернення: 08.04.2020).

REFERENCES

1. Rozporiadzhennia KМУ “Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity “Nova ukrainska shkola” na period do 2029 roku” : vid 14 hrudnia 2016 r., № 988-r [Decree of the Cabinet of Ministers “On approval of the Concept of realization of the state policy in the sphere of reforming of the general secondary education “New Ukrainian School” for the period up to 2029” from December 14, 2016, № 988-r]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80> [in Ukrainian].
2. Nakaz MON Ukrainy “Pro zatverdzhennia Kontseptsii natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ditei i molodi, Zakhodiv shhodo realizatsii Kontseptsii natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ditei i molodi ta metodychnykh rekomendatsii shhodo natsionalno-patriotychnoho vykhovannia u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh” : vid 16 chervnia 2015 roku, № 641 [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine “On approval of the Concept of national patriotic upbringing of children and youth, Measures to implement the Concept of national patriotic upbringing of children and young people and methodical recommendations on national patriotic upbringing in general education institutions” from June 16, 2015, № 641]. (n.d.). *ips.ligazakon.net*. Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/MUS24863> [in Ukrainian].
3. Konventsiiia OON pro prava dytyny (20 lystopada 1989 roku) [United Nations Convention on the Rights of the Child (November 20, 1989)]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 [in Ukrainian].
4. Zakon Ukrainy “Pro okhoronu dytynstva” : vid 26 kvitnia 2001 roku № 2402-III [Law of Ukraine “On the protection of childhood” from April 26, 2001, № 2402-III]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrainy “Pro zapobihannia ta protydiu domashnomu nasylstvu” : vid 7 hrudnia 2017 roku № 2229-VIII [Law of Ukraine “On Amendments to

- Certain Legislative Acts of Ukraine on Countering Bullying” from December 7, 2017, № 2229-VIII]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> [in Ukrainian].
6. Zakon Ukrainy “Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo protydii bulihu (tskuvanniu)” : vid 18.12.2018 [Law of Ukraine “On the Prevention and Countering of Domestic Violence” from December 18, 2018]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19> [in Ukrainian].
 7. Lyst MON Ukrainy “Pro deiaki pytannia orhanizatsii v zakladakh osvity vykhovnoi roboty shchodo bezpeky i blahopoluchchia dytyny u 2018/2019 navchalnomu rotsi” : vid 7.08.2018, № 1/9-486 [Letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine “On some issues of organization in educational institutions of educational work on safety and well-being of the child in the 2018/2019 academic year” from July 7, 2018, № 1/9-486]. (n.d.). *schoollife.org.ua*. Retrieved from <https://www.schoollife.org.ua/pro-deyaki-pytannya-organizatsiyi-v-zakladah-osvity-vyhovnoyi-roboty-shhodo-bezpeky-i-blagopoluchchya-dytyny-u-2018-2019-navchalnomu-rotsi/> [in Ukrainian].
 8. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy “Kontseptsiiia rozvytku hromadianskoi osvity v Ukraini” vid 3 zhovtnia 2018 r., № 710-r [Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine “The concept of civic education development in Ukraine” from October 3, 2018, № 710-r]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80?lang=ru> [in Ukrainian].
 9. Honcharenko S., Kushnir V., Kushnir H. (2007). Metodolohichni znannia yak vyavleniia fundamentalizatsii profesiinoi pidhotovky vchytelia [Methodological Knowledge as an Identification of the Fundamentalisation of Teacher Training]. *Shliakh osvity – Path of Education*, 3, 2–8 [in Ukrainian].
 10. Sukhomlynskyi V.O. (1977). *Vybrani tvory* [Selected works]. (Vols. 4). Kyiv: Radianska shkola [in Ukrainian].
 11. Ukaz Prezydenta Ukrainy “Natsionalna Stratehiia spryannia rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini na 2016-2020 roky” : vid 26 liutoho 2016 roku, № 68/2016 [Decree of the President of Ukraine “National Strategy for Promoting Civil Society Development in Ukraine for 2016-2020” from February 26, 2016, № 68/2016]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2016/paran25#n25> [in Ukrainian].